

SPRAAKWATER

BUITEN DE LIJNTJES KLEUREN VOOR KLIMAATBESTENDIG NEDERLAND

*Mathieu Gremmen**

■ Nederland staat voor een flinke uitdaging. Klimaatverandering vraagt om versteviging van ruimtelijke adaptatie. Het Deltaprogramma spreekt van een heuse omslag in denken. Nederland moet in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht. Overheden wordt gevraagd ervoor te zorgen dat schade door hittestress, wateroverlast, droogte en overstromingen zo min mogelijk toeneemt. Ook wordt hen verzocht hier rekening mee te houden bij de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, bij het opknappen van bestaande bebouwing, en bij het vervangen van rioleringen en wegonderhoud. Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten moet in Nederland een vanzelfsprekend onderdeel van ruimtelijke (her)ontwikkelingen worden. Dat is de kern van de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie, recent uitgesproken tijdens Prinsjesdag. Als waterschapsbestuurder wil ik ervoor pleiten om klimaatverandering vooral als kans te zien. Met elkaar, als gezamenlijke overheid. Het is mijn overtuiging dat we alleen in goede samenwerking, verder kijkend dan onze vanzelfsprekende werkdomeinen, Nederland klimaatbestendiger kunnen maken. Het recent opgeleverde waterplein in Tiel is hier een prachtig voorbeeld van.

■ Het oostelijk deel van Tiel kent een geschiedenis van flinke wateroverlast. Een dicht bebouwd gebied, zonder open watergangen en waar regenwater alleen via rioolsystemen kan worden afgevoerd. En waar, vanwege de ligging aan de Waal, grond- en kwelwater hoog staan. Na een fikse regenbui leidde dat in Tiel-Oost tot huizen met vochtige kruipruimtes en muren, overbelaste riolen en ondergelopen straten. Samen met de gemeente Tiel en de provincie Gelderland dacht Waterschap Rivierenland mee aan het tot stand brengen van het programma ‘Tiel-Oost droger en mooier’. Een programma waarin de aanpak van wateroverlast wordt gecombineerd met het verbeteren van de leefbaarheid van een gemengde naoorlogse woonwijk. Ook de woningbouwvereniging werd nadrukkelijk in het proces betrokken. Zij stonden aan de lat om de woonwijk met voornamelijk sociale huurwoningen te vernieuwen.

Om wateroverlast te verminderen werd een gescheiden rioleringssysteem aangelegd, kregen ‘waterprobleemwijken’ met een geschiedenis van veel overlast waterdoorlatende bestrating en extra drainage,

zijn bestaande watergangen verbreed en komt er ‘nieuw’ open water om piekbuien te bergen en af te voeren. Eén van de meest omvangrijke maatregelen is recent geopend: het waterplein Vogelbuurt, midden in een woonwijk, grenzend aan een basisschool. Bedoeld als ontmoetingsplek voor jong en oud, met water als bijzaak. Het waterplein bergt het regenwater van de aanliggende school en de omliggende woonwijk. Ook bij minder hevige neerslag krijgt het plein de functie van opslag en afvoer van regenwater. Het water van het dak van de school en schoolplein wordt opgevangen in een om het plein liggend pad, dat dan een bassin vormt. Pas bij extreme piekbuien komt het sportveld in het midden van het plein onder water te staan. Ondergrondse buizen voeren dit water daarna af naar het oppervlaktewater.

Waterschap en gemeente vroegen architecten en stedenbouwkundig ontwerpers de Urbanisten een ontwerp voor het plein te maken. Eerder deden ze dat al in Rotterdam, de eerste stad in Nederland met een waterplein. In Tiel ontwierpen de Urbanisten samen

* **Mathieu Gremmen**, Waterschap Rivierenland, heemraad.

met leerlingen van de school en bewoners uit de wijk een multifunctioneel plein om te ontspannen, te sporten en te spelen en een plein met ruimte om het regenwater uit de wijk op te vangen. Het dienen van meerdere functies was voor de Lighthouse Award, een instantie die een persoon, project of organisatie honoreert die een buitengewone bijdrage levert aan de ontwikkeling van de bouwsector; reden om het waterplein recent als één van de drie genomineerde een eervolle vermelding met geldprijs te geven. “Een voorbeeldfunctie voor andere gemeentes” luidde het oordeel. Het bevestigt mijn overtuiging dat we de aanpak van klimaatverandering alleen met elkaar kunnen oppakken. Het succes van Tiel-Oost zit erin dat verschillende uitdagingen en opgaven bij elkaar zijn gebracht. Door de aanpak van wateroverlast te verbreden en onderdeel te maken van een totale wijkvernieuwing, is meer mogelijk. Het samenstellen van een programma is een kwestie van geven en nemen. Je hebt meer ruimte in de wirwar aan regels en vergunningen en bent flexibeler om buiten de vaste kaders te werken. Er moest immers een multifunctioneel plein komen. Dat vraagt van ons als waterschap om een bredere kijk dan alleen water. En andersom. Juist door het grote geheel samen op te pakken en daarin dezelfde taal te spreken, hebben we deze slag kunnen maken. En doordat we nadrukkelijk de bewoners van de woonwijk hebben betrokken en hen een stem hebben gegeven in de functies en uitstraling van het plein, is het een gedragen plein geworden. Van en voor inwoners.

Laat dit voorbeeld, samen met het waterplein in Rotterdam, geen eendagsvlieg blijven. Ik hoop dat het u inspireert om met elkaar de handschoen van ruimtelijke adaptatie op te pakken en samen Nederland klimaatbestendiger te maken. Het is mijn persoonlijke overtuiging dat we hiervoor, net als bij de aanleg van het waterplein, soms buiten de lijntjes moeten kleuren.

Laten we ons niet blind staren op de strakke kaders van onze eigen domeinen. Die tijd hebben we gehad. Klimaatadaptatie vraagt om een flexibele rolopvatting, om een brede kijk. Daarover moeten we met elkaar in gesprek. Hoe ver moeten wij als waterschap het land en de gemeente het water op? Neem bijvoorbeeld groene daken als maatregel tegen hittestress. Want ook dat is klimaatverandering. Valt dat binnen het werkdomein van het waterschap of de gemeente? Of moeten we de bestaande kaders juist meer loslaten en hier samen in optrekken, gebruik maken van elkaars kennis over water en groen? Ik geloof in deze laatste variant. Het minder strak opereren binnen bestaande kaders kunnen we concreet maken door een andere benadering en invulling van de watertoets. In de omgevingswet krijgt de watertoets wettelijk al een andere rol. Waterschappen zullen de slag moeten maken de watertoets niet meer alleen als controle-instrument te gebruiken voor ruimtelijke plannen van gemeenten. Ik voel er veel meer voor om de informatie uit de watertoets ook als hulpinstrument in te zetten, ter verantwoording aan onze inwoners. Als inzagedocument met bijvoorbeeld labels over lokale risico's. ‘In gemeente X is in wijk Y de waterberging beperkt. Kans op wateroverlast bij een piekbui aanzienlijk’. Zo kunnen we klimaatverandering inhoud geven en inwoners meer vertellen en verantwoordelijker maken voor de keuzes die ze maken en de risico's die ze nemen.

Wateroverlast als gevolg van extreme piekbuien zullen we niet snel volledig kunnen voorkomen, zelfs niet als we maatregelen nemen. Die verwachting moeten we ook niet wekken. We kunnen er wel met elkaar alles aan doen om overlast in de toekomst te beperken. Ik nodig u uit om de uitdaging aan te gaan zodat we de gevraagde vanzelfsprekendheid van klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting waar maken. ■